

5901 SAYILI TÜRK VATANDAŞLIK KANUNUNDAKİ BAZI BOŞLUKLAR

Prof. Dr. Kamuran Reçber*
Yard. Doç. Dr. Zeynep Özgenç**

GİRİŞ

Gerek ulusal gerek uluslararası hukuk sisteminde normlar, sosyal ihtiyaçları karşılamak, düzeni sağlamak, bozulan düzeni yeniden tesis etmek, mağduriyeti gidermek, mağduriyete sebep olanı yaptırıma tâbi tutmak ve/veya cezalandırmak gibi gayelerle benimsenmekte veya uygulanmaktadır. Bu durumda şu soruya cevap bulmak konu itibarıyla önemlidir. Mülga 11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu 29.05.2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu 47. Md.'si itibarıyla ortadan kaldırırken önceki kanundaki eksiklikleri gidermiş midir? Eğer bu soruya aşağıda yapacağımız değerlendirme veya analizler açısından olumlu bir cevap verebiliyorsak, bu makaleyi yazmak anlamsızlaşmaktadır. Ancak, 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu bir bütün olarak ve 11.02.2010 tarihli ve 2010/139 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile birlikte incelemeye tâbi olduğunda, önceki kanun itibarıyla önemli eksikliklere sahip olmaktadır. Bu makalede 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun önceki kanundaki boşlukları gideremediği ve üstelik önceki kanunda mevcut olan hususlara ilişkin yeni düzenleme getirmediği tezi savunulmaya çalışılacaktır.

Makale kapsamında mümkün olduğunca konunun özüne yönelik değerlendirme yapılmaya çalışılacak, genel nitelikte olan ve çalışmayı betimleyici niteliğe büründürecek bilgilendirilmelerden de sakınılacaktır. Zira, betimleyici ve bilgilendirici olgular kimi kez alana yönelik yararlı olabilirken kimi kez de konunun özünü dağıtmakta ve konuda savunulan düşünceyi etkisiz hale getirebilmektedir.

1. Yeni Türk Vatandaşlık Kanununa Neden İhtiyaç Duyuldu?

Başlıktaki sorunun cevabını kanunu tesis eden organdan sormak en doğru yöntem olarak iddia edilebilir. Zira bu kanunu tesis eden Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bir gaye ile hareket etmiştir. Bunu saptamanın yolu kanunun gerekçesine bakmaktır. 07.04.2006 tarihli Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün TBMM'ne sunduğu genel gerekçede kimi hususlar tespit edilmiştir¹. Genel tespitlerden sonra şu paragraf 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun çıkarılmasına gerekçe olarak sunulmuştur: "*Ülkemizde vatandaşlık hizmetleri ile ilgili temel kanun 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Ka-*

* Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Bkz., <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0458.pdf>.

nunudur. Uygulamaya konulduğu 22/5/1964 tarihinden beri bu Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Dönemin şartları içerisinde ortaya çıkan güncel ihtiyaçların zorlamasıyla yapılan bu değişiklikler Kanunun sistematiğinde bozulmalara neden olmuştur. Zaman içinde yapılan değişikliklerle Kanunun bozulan sistematiğinin hukuk ilkelerine uygun şekilde yeniden düzenlenmesi bir zorunluluk haline gelmiştir”. Kanunun gerekçesinde 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile o dönemde yürürlükte olan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun uyumsuzluk gösterdiği belirtilmiş, bu uyumsuzlukların neler olduğuna ise değinilmemiştir.

5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu tasarısının gerekçesinde², uluslararası düzeyde vatandaşlıkla ilgili uluslararası hukuk işlemlerine uyma (örneğin 01.03.2000 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi gibi)³, Türk vatandaşlığına yoğun talep nedeniyle işlemlerin kolaylaştırılması (özellikle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunacak gelişmiş devletlerin vatandaşlarına kolaylık sağlanması gibi), yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına çifte veya çok vatandaşlığı sağlayacak şekilde düzenleme yapılması gibi nedenler yeni bir vatandaşlık kanunun çıkarılmasını gerekli kıldığı belirtilmiştir. Burada belirtmek gerekir ki kanunun gerekçesi kendi içerisinde barındırdığı hata veya tezatlıklarla ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturabilir.

Yeni bir kanun çıkarmak, yeni sorunlarla karşılaşmayı göze almak olarak değerlendirilebilir. Zira, 1964 yılından beri uygulanan 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun yarattığı sorunlar ve barındırdığı boşluklar zamanla tespit edilmiştir. Bu sorunlar veya boşluklar mevcut kanunun ilgili düzenlemelerinin ortadan kaldırılması, değiştirilmesi ve yeni düzenlemelerin eklenmesiyle giderilebilirdi. Bunu yapmak yerine yeniden bir kanun yapmak ve gerekli prosedürler tamamlanarak bu kanunu yürürlüğe koymak riskli değil midir? Aslında bu soruya hayır cevabını verdiğinizde, sorun giderilmiştir denilebilir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, yeni düzenlemelerin oluşturulması ve/veya tesisi hukukun bir parçasıdır. Genel anlamda hukuk, Montesquieu'nün belirttiği gibi, “eşyanın niteliğinden doğan zorunlu ilişkiler” saptayan kurallar bütünüdür⁴. Bu bağlamda Georges Scelle'in⁵ düşüncesinden hareketle diyebiliriz ki, “eşyanın niteliğinden doğan zorunlu ilişkiler” her toplum biyolojik bir organizma gibi salgılamakta ve toplum içerisinde bulunan kanun koyucu, bu ilişkileri belirleyen kuralları araştırmakta, bulmakta/saptamakta ve onların etkinliğini kamu kudreti yoluyla sağlamaktadır. Bu anlamda, kanun koyucunun eşyanın niteliğine uygun olmayan düzenlemeler yapması durumunda, bu düzenlemelerin toplumun ihtiyaçlarıyla uyuş- maması nedeniyle etkinlikleri zayıf olmaktadır⁶.

² Ayrıca bkz., Rifat Erten, “Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl:66, Sayı: 4, Güz 2008, s. 36-37.

³ Türkiye'nin taraf olmadığı bu Sözleşmenin Türkçe metni için bkz., <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-77-445>;
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Turkish/166-Turkish.pdf>.

⁴ Bkz., Edip F. Çelik, Milleterarası Hukuk, Birinci Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984, s.1.

⁵ Ibid., s. 22-27. Ayrıca bkz., Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk Dersleri, I. Kitap, 8. Baskı, Turan Kitabevi, Ankara, 1997, s. 14-15.

⁶ Bkz., Kamuran Reçber, Uluslararası Hukuk Ders Kitabı, Dora Yayınevi, Bursa, 2014, s. 27-28.

403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu, yukarıda belirttiğimiz Kanun gerekçesindeki nedenlerle bütün olarak ortadan kaldırılmıştır. Bu anlamda kanun koyucu 403 sayılı Kanunu ihtiyaçlara cevap verememesi nedeniyle ilga ettiğini belirtmiştir. Ancak gelişmiş hukuk sistemlerinde, genel olarak kanunları bir bütün olarak ortadan kaldırarak yeni kanun oluşturmak yerine, mevcut kanunda ihtiyacı karşılayamayan maddeler değiştirilmekte, eklemeler yapılmakta ve/veya yeni düzenlemeler tesis edilmesi yoluna gidilmektedir. Örneğin Fransa'da 29.07.1881 tarihli Basın Özgürlüğü Kanunu⁷ çok sayıda değişiklik veya eklemeye varlığını korumaktadır. Böyle olmakla birlikte TBMM 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nu yeni kanunla ortadan kaldırmıştır. 403 sayılı kanunun yerine tesis edilen 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunun yarattığı bazı boşlukların olduğunu da belirtmek gerekir.

2. Yeni Türk Vatandaşlık Kanununun Boşlukları Nelerdir?

5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun olası boşlukları ile ilgili değerlendirme veya tespitlere geçmeden önce 1982 Anayasası'nın 66. Md.'si itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi hususunda genel mahiyette bir değerlendirmede bulunmak uygun olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığının tanımına, kazanılmasına ve kaybedilmesine ilişkin ana esasların belirlenmesi amacıyla düzenlenen ilgili hüküm, 1982 Anayasası'nın Temel Hak ve Ödevler başlıklı İkinci Kısmı'nın Siyasi Haklar ve Ödevleri'ni düzenleyen Üçüncü Bölümü'nde yer almaktadır. 1982 Anayasası'nın sistematiği içerisinde düşünüldüğünde vatandaşlık temel hak ve özgürlükler içerisinde düzenlenmiştir. 1982 Anayasası'nın bu sistematiğine bakıldığında, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesine ilişkin hususlar temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi şartlarının ancak kanunla düzenleneceğini öngören ve bu konuda kanunilik esasını getiren 1982 Anayasası'nın 66. Md.'sinin üçüncü fıkrası, vatandaşların ve yabancıların temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına⁸ ilişkin 1982 Anayasası'nda yer alan diğer düzenlemelerden ayrı düşünülemez⁹.

Nitekim, Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi hallerinin kanunla düzenlenmesi zorunlu olmakla birlikte, yeterli değildir. Zira 1982 Anayasası'nın 13. Md.'si itibarıyla temel hak ve özgürlükler özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. Yabancıların Türk vatandaşlığını kazanması meselesi ise 1982 Anayasası'nın 16. Md.'si ile birlikte değerlendirmeye alınması gerekir. Bu madde gereğince yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin uluslararası hukuka uygun olarak, kanunla sınırlandırılabilmesi düzenlenmektedir.

Ayrıca, vatandaşlığın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bir konu olmasından yola çıkarak 1982 Anayasası'nın 90. Md.'sinin son fıkrasının son cümlesi

⁷ <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006070722&dateTexte=20080312>.

⁸ Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Kemal Gözler, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, 4. Baskı, Ekin Basın ve Yayın Dağıtım, Bursa, Ağustos, 2013, s. 419-428.

⁹ Örneğin 1982 Anayasası'nın 13, 16. Md.'leri vb.

uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığına ilişkin kanunla düzenlenen bir hükmün usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası andlaşmalara göre farklı olmasından dolayı çıkabilecek bir uyumsuzlukta ilgili uluslararası andlaşmanın düzenlemeleri esas alınmaktadır.

Bu anlamda, her devlette olduğu gibi Türkiye de kendi vatandaşlığını tayin hususunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti **mafhuz yetkiye** sahip olmasına rağmen, bu yetki sınırsız değildir. Zira vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi, iç hukuk düzenlemeleri ve uluslararası hukuk itibarıyla sınırlandırılmaktadır¹⁰. Bu kapsamda da temel hak ve özgürlüklere aykırı olmamak kaydıyla, Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığının kazanılması ve kaybedilmesi halleri serbestçe belirlenebilmektedir.

Bu genel ve soyut açıklamadan/değerlendirmeden sonra aşağıda tespit edeceğimiz gibi 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun bazı düzenlemeleri bir takım sorulara veya durumlara cevap verecek nitelikte değildir. Kanunun bu durumu yaratması halinde, kanuna istinaden çıkarılan Yönetmeliğe bakılarak çözüm üretilmesi bilinen en klasik yöntemdir. Ancak ilgili yönetmeliğin de sorulara veya olgulara cevap verememesi durumu ortaya çıkabilmektedir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Türk Vatandaşlık Kanununun Türk vatandaşlığının seçme hakkı ile kazanılması kenar başlığını taşıyan 21. Md.'si bu hususu teyit eden durumlardan sadece bir tanesidir.

2.1. Türk Vatandaşlığının Seçme Hakkı İle Kazanılması

Türk Vatandaşlık Kanunu'nun Türk vatandaşlığının seçme hakkı ile kazanılması kenar başlığını taşıyan 21. Md.'si şu şekildedir. “27 nci madde uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler”. Bu maddedeki düzenleme yalın haliyle dikkate alındığında hiçbir sorunun veya eksikliğin olmadığı iddia edilebilir. Zira Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 21. Md.'si itibarıyla seçme hakkı kullanılarak Türk vatandaşlığının kazanılmasında aranan şartlardan birisi, aynı Kanunun 27. Md.'sine göre ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuk(lar) olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, Türk Vatandaşlık Kanunu'na göre ana veya babasına bağlı olarak vatandaşlığını kaybeden ve başka devlet vatandaşlığını kazanan çocuklar, ergin/reşit olmalarından itibaren seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşı olabilmektedir. Bu konuda aranan ikinci şart reşit olmasından itibaren üç yıl içerisinde bu hakkın kullanılmasıdır. Üç yıllık süre, bu kategoride olan kişiler açısından hak düşürücü niteliktedir. Burada sorulması gereken soru erginlik olgusunun hangi devletin hukukuna göre saptanacağıdır. Çünkü müracaatta bulunacak kişi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin

¹⁰ Mahfuz yetki ve sınırlandırılması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Ergin Nomer, Türk Vatandaşlık Hukuku, 20. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 5-16; Gülin Güngör, Tabiiyet Hukuku/Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler-Şeyler, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 12-19; Turgut Turhan/Feriha Bilge Tanrıbilir, Vatandaşlık Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2012, s. 29-30; Vahit Doğan, 5901 sayılı Kanuna Göre Güncellenmiş Türk Vatandaşlık Hukuku, 12. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014, s. 3-4; Rona Aybay/Nimet Özbek, Vatandaşlık Hukuku, Yasa Değişikliklerine Uygun Olarak Güncellenmiş 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 16-23; Bahadır Erdem, Türk Vatandaşlık Hukuku, 4. Bası, Beta, İstanbul, 2014, s. 5.

vatandaşlığını kaybetmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından yabancı konumundadır.

Konuya ilişkin Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin Türk vatandaşlığının seçme hakkı ile kazanılması, başvuru ve yapılacak işlemler kenar başlığını taşıyan 34. Md.'sini de değerlendirmeye almak gerekir. Bu madde şu şekildedir: "(1) Ana veya babaya bağlı olarak iradesi dışında Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan ve ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığını kazanmak üzere yazılı bildirimde bulunan kişiler, seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler.

(2) Seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanmak isteyenlerden, aranan şartları taşıdığı anlaşılanlar adına müracaat makamlarınca aşağıda belirtilen belgelerden oluşan dosya düzenlenir ve karar alınmak üzere Bakanlığa gönderilir:

- a) İsteği belirten form dilekçe.
- b) Müracaat makamlarınca sistemden alınan ve kişinin kapalı kaydını gösteren nüfus kayıt örneği.
- c) Kişinin hangi devlet vatandaşı olduğunu gösteren pasaport veya benzeri belge, vatansız ise temininin mümkün olması halinde buna ilişkin belge.
- ç) Medenî hal belgesi.
- d) Kişi Türk vatandaşlığını kaybettikten sonra varsa medenî halinde meydana gelen değişikliklere ilişkin belge.
- e) Evli ise eş ve çocuklarının aile bağına kanıtlayan nüfus kayıt örneği veya benzeri belge.
- f) Kişi Türk vatandaşlığını kaybettikten sonra varsa kimlik bilgilerindeki değişikliği gösteren belge.
- g) Hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuz".

Bu maddede de erginlik olgusuna ilişkin açık düzenleme bulunmamaktadır. O halde yapılması gereken Türk Vatandaşlık Kanunu'nun başvuru için aranan şartlar kenar başlığını taşıyan 11. Md.'sinin a bendini dikkate almaktır. Bu bende göre Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların kendi ulusal kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. Asıl sorun veya cevaplandırılması gereken soru bu aşamadan sonra başlamaktadır. Çünkü seçme hakkını kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı olmak isteyen yabancından aranan şartlar;

1. Kanunun 27. Md.'sine göre ana veya babasına göre Türk vatandaşlığını kaybetmiş olması;
2. Ergin olması;
3. Ergin olmasından itibaren üç yıl içerisinde seçme hakkını kullanması, olmaktadır.

Seçme hakkını kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı olmak isteyen yabancıda başka şartlar aranacak mıdır? Eğer başka şartlar aransaydı, bu durum mutlaka Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 21. Md.'sinde veya Yönetmeliğin 34. Md.'sinde belirtilirdi. Bu durumda seçme hakkını kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı olmayı gaye edinen kişinin veya kişilerin Türk Vatandaşlık Kanununun 11. Md.'sinin ç bendinden başlayan genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığının bulunmaması, iyi ahlak sahibi olması, yeteri kadar Türkçe konuşabilmesi, Türkiye'de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip ol-

ması, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması gibi şartlar aranmamaktadır. Bu şartların aranması, Türk Vatandaşlık Kanununun 21. Md.'sindeki özel durumu ortadan kaldırır ve kişileri genel olarak vatandaşlığa alınma şartlarına bağlar şeklinde bir düşüncenin ileri sürülmesini gerektirebilir. Böyle bir eleştiri haklı olabilir. Ancak, bize göre, devlet ile vatandaşlık bağının niteliği ve içeriği dikkate alındığında, kişilerin genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığının bulunmaması, ulusal güvenlik ve kamu düzeni açısından engelleyici durumlarının olmaması hali aranacak şartların içerisine konulmalıdır.

Bu bağlamda, kanımızca Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 21. Md.'sini şu şekilde yeniden düzenlenmesi uygun olacaktır: *“27'nci madde uyarınca ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybeden çocuklar, 11. maddenin ç bendinden itibaren aranan şartları sağlamak kaydıyla, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kazanabilirler.”*

2.2. Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında İstisnai Haller

Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 12. Md.'si, Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai halleri düzenlemektedir. Bu kapsamda Türk vatandaşlığına alınacak kişilerde aranan şartlar sadece ulusal güvenlik ve kamu düzeni açısından engel bir durumun bulunmaması olarak belirtilmiştir. Bu şartları sağlayan kişiler İçişleri Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun kararı ile Türk vatandaşlığını kazanmaktadır.

Bu kapsamda vatandaşlığa alınacak kişiler olarak şunlar sayılmıştır:

1. Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulanlar;

2. Vatandaşlığa alınması zaruri görülenler;

3. Göçmen olarak kabul edilenler.

Bu kategoride olan kişilerin Türk vatandaşlığına alınması tamamen yürütme organının takdirindedir. Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 12. Md.'sinde yer alan düzenlemelerin soyutluğu ve belirsizliği, takdir yetkisinin idare tarafından itinalı kullanılmasını gerektirmektedir. Ancak bu konuda genel geçer ifadelerle Bakanlar Kurulu'na yetki verme, fonksiyon gaspına neden olabilir. Nitekim, doktrinde zaruret esasına dayanan Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 12. Md.'sinin 1. Prg.'ının b bendi, idareye geniş imkan tanıması, uygulama güçlüğü ve yargı denetimini güçleştirmesi nedeniyle *“hikmet-i hükümet”* anlayışı olarak nitelendirilmektedir¹¹.

Türk Vatandaşlık Kanununun 12. Md.'si itibarıyla vatandaşlığa alınacak kişiler için tartışmada bulunmak ayrı bir çalışmayı gerekli kılabilir. Ancak bu kategoride bulunan kişilerden de en azından genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığının bulunmaması şartı aranmalıdır.

¹¹ Bkz., Nomer, op. cit., 90; Güngör, op. cit., s. 98. Doğan ve Erdem, bu hususu doğrudan 1982 Anayasası'nda belirtilen kanunilik ilkesine aykırı görmektedir. Bkz., Doğan, op. cit., s. 78; Erdem, op. cit., s. 130-131.

2.3. Türk Vatandaşlığının İkamet Şartı Aranmaksızın Yeniden Kazanılması

Türk Vatandaşlık Kanununun 13. Md.'si, ulusal güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla;

1. Çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin;

2. Ana veya babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kaybedenlerden Türk Vatandaşlık Kanununun 21. Md.'sinde öngörülen süre içerisinde seçme hakkını kullanmayanların Türkiye'de ikamet etme süresine bakılmaksızın, Türk vatandaşlığını İçişleri Bakanlığı kararıyla yeniden kazanabileceklerini öngörmektedir.

Bu düzenleme itibarıyla ön şart olarak neden sadece ulusal güvenliği arandığı ve kamu güvenliği şartının niçin aranmadığı belli değildir. Bu husus tartışma konusu olurken, diğer yandan şu durumu da dikkatten kaçırmamak gerekir. Öyle ki kanunun pek çok yerinde milli güvenlik ve kamu düzeni kavramlarına birlikte atıf yapılırken, bu düzenlemede (13. Md.) sadece ulusal güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halin bulunmaması şartına değinilmektedir. Sadece ulusal güvenlik kavramına yer verilerek kamu düzeni teriminin neden dışlandığına ilişkin bir düzenleme veya açıklama bulunmamaktadır. Her iki kavram da muğlak olduğu için doktrinde tartışılmaktadır. Ancak, bu kavramların birbirlerini kapsayan ve ikame edici özelliklerinin olup olmadığını tartışmak bizim açımızdan pragmatik değildir. Zira kamu düzeni ve ulusal güvenlik kavramlarının işlevi vatandaşlıkla ilgili konularda idarenin yetkisini genişletmektedir¹².

Ayrıca, ilgili hüküm ile Türk Vatandaşlık Kanununun 21. Md.'sine göre seçme hakkı olup da bu hakkı kullanamayanlara Türkiye'de ikamet etme (beş yıl) şartı aranmaksızın vatandaşlığa alınma hakkı tanınmaktadır. Bahsi geçen ikamet süresi Türk Vatandaşlık Kanununun 11. Md.'sinin b bendinde belirtilmektedir. Türk Vatandaşlık Kanununun 11. Md.'sinin b bendindeki şartın aranmayacağı belirtilirken, diğer şartların aranacağı iddia edilebilir mi? Bu konuda ne Kanun'da ne de Yönetmelik'te açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Diğer şartların aranmayacağı iddia edildiğinde şu soruya da cevap vermek gerekir: neden sadece ikamet şartının aranmayacağı belirtilmektedir? Bu durum da ilgili maddenin önemli bir zaafiyeti olmaktadır.

2.4. Türk Vatandaşlığının İkamet Şartına Bağlı Olarak Yeniden Kazanılması

Türk Vatandaşlık Kanununun 13. Md.'si, bu kanununun 29. Md.'si gereğince Türk vatandaşlığı kaybettirilenlerin Bakanlar Kurulu kararıyla, 34. Md. uyarınca Türk vatandaşlığını kaybedenlerin İçişleri Bakanlığı kararıyla, ulusal güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunmaması ve Türkiye'de üç yıl ikamet etmek şartıyla Türk vatandaşlığını yeniden kazanabileceğini öngörmektedir.

¹² Benzer görüşler için bkz., Doğan, op. cit., s. 81. Türk Vatandaşlık Kanununda Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin aranan "ulusal güvenlik ve/veya kamu düzenine engel teşkil edecek bir halin bulunmama" şartı kanunilik ilkesine aykırı sonuçlar yaratacağı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bu konuda bkz., Feriha Bilge Tanrıbilir, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri", TBB Dergisi, Sayı 75, 2008, s. 40-42.

Bu maddede de vatandaşlığın kazanılmasında koşul olarak kamu düzeni, genel sağlık bakımından tehlike oluşturan bulaşıcı hastalığın veya hastalıkların sayılmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Ancak bu kategoride olan kişiler itibarıyla Türkiye’de beş yıl değil üç yıl ikamet etme koşulu aranmaktadır.

2.5. Türk Vatandaşlığının Evlenme Yolu İle Kazanılması

Evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılma halleri, Türk Vatandaşlık Kanununun 16. Md.’sinde düzenlenmektedir. Bu madde uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bir vatandaşı ile evli olan yabancınnın en az üç yıldan beri evliliğinin devam etmesi, aile birliği içerisinde yaşaması, evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyetlerde bulunmaması ve milli güvenlik ile kamu düzenine engel teşkil edecek bir halinin mevcut olmaması halinde vatandaşlığı kazanmak için başvuru hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Ancak, başvurudan sonra Türk vatandaşı eşin ölümü halinde, aile birliği içinde yaşama şartı aranmamaktadır. Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 25. Md.’sinde de evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanabilmesi için bir yabancıda aranacak şartlar düzenlenmektedir. Yönetmeliğin bu düzenlemesinin formüle edilmiş şekliyle kaynaklı olarak karşımıza hukuki problemlerin veya durumların çıkması olasıdır.

Konu kapsamında Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 25. Md.’sinin c bendi yabancınnın herhangi bir suçtan dolayı yargılamasının devam ettiğinin veya tutuklu veya hükümlü olduğunun tespiti halinde başvurusunun kabul edilemeyeceğini düzenlemektedir. Bu şart, Türk Vatandaşlık Kanunu’nun 16. Md.’sinde yer almamaktadır. Normlar hiyerarşisi itibarıyla bir alt norm olan yönetmeliğin kanunda yer almayan bir şartı getirmesi hukuk tekniği açısından sorunludur. Ayrıca Yönetmelikte benimsenen bu nitelikteki ek şart, 1982 Anayasası’nın 66. Md.’sinin üçüncü fıkrasında yer alan şu düzenlemeye de aykırılık teşkil etmektedir¹³: “*Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir*”.

Diğer yandan, bu husus Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 25. Md.’sinin c bendi milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hal kavramı içinde değerlendirilebilse bile, kanımızca yine aynı düzenlemenin ilgili bendine ilişkin şu sorun karşımıza çıkmaktadır. Zira “*herhangi bir suçtan dolayı yargılamasının devam ettiği...*” şeklindeki düzenleme gereğince, evlilik yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı açısından böyle bir durum varsa bu kişinin müracaatı reddedilmektedir. Bu husus, ceza hukukunun en temel ilkelerinden olan masumiyet karinesine aykırılık teşkil etmektedir. Zira genel ve soyut anlamda masumiyet karinesi gereğince, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmamaktadır. Bu husus İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 11. Md.’sinde bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır, şeklinde ifade edilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Ko-

¹³ Aybay ve Özbek, Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 25. Md.’sinin 2. Prg.’inin c bendinde yer alan “herhangi bir suç” kavramını da eleştirmektedir. Yazarlar, bu hususu başvuruyu yapan ilgili bakımında “tehlikeli” ve bir o kadar da “yorumla ve tartışmaya açık” bulmaktadır. Bkz., Aybay/Özbek, op. cit., s. 136.

misyonu'nun 20.05.1992 tarihli raporunun 36. Prg.'ında¹⁴ bu karinenin tüm resmi makamlar önünde geçerli olduğu belirtilmiştir¹⁵. Dolayısıyla, yabancının herhangi bir suçtan dolayı yargılamasının devam etmesi şartının vatandaşlık başvurusunun reddi olarak kabul edilmesi, en temel insan hakkı olarak kabul edilen masumiyet karinesinin ihlali anlamına gelebilir.

Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması hakkında diğer bir tartışılması gereken husus, evlenmenin butlanına karar verilmesinin vatandaşlığa etkisidir. Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 16. Md.'sinin 3. Prg.'ında evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar, evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde, evlenmede iyiniyetli iseler Türk vatandaşlığını koruyacakları düzenlenmektedir. Bu düzenleme gereğince evlenme butlanına (duruma göre nispi veya mutlak butlan durumu olabilir) tüm koşulların yerine getirilmiş olması şartıyla dava Türkiye'de açılmışsa aile mahkemesi (duruma göre asliye hukuk mahkemesi de görevli olabilir), yurt dışında açılmışsa ilgili devletin ulusal mahkemesi karar verecektir. Başka devletin mahkemesi tarafından evliliğin butlanına karar verilmişse iç hukukumuzdaki normlara uygun olarak prosedür işletilmişse bu butlan kararının tanınması ve tenfiz edilmesi gerektiğini de hatırlatmak gerekir.

Türk Vatandaşlık Kanununun 16. Md.'sinin 3. Prg.'ında yer alan düzenleme dikkate alındığında, bir belirsizliğin olduğunu belirtmek gerekir. Zira evlenmenin butlanına karar verilirken evlilik yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığını kazanan kişinin iyi niyetli olup olmadığını kim saptayacaktır sorusunun cevabı bu düzenlemede açıkça yer almamaktadır. Bu anlamda evliliğin butlanına karar verilirken görevli ve yetkili mahkeme yargılamanın bir aşamasında (gerekmesi halinde) ilgili kişinin iyi niyetli olup olmadığını saptayabilir. Ancak, yetkili mahkeme, butlan ile ilgili yargılama yaparken evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin iyi niyetli olup olmadığı hususuna girmeyerek de karar tesis edebilir.

Görevli ve yetkili mahkeme tarafından evliliğin butlanına çeşitli nedenlerle karar verilebilir. Burada dikkate alınması gereken husus iyi niyetin tespitine ilişkin olarak, evlenmenin Türk vatandaşlığını kazanmak için yapıp yapılmadığıdır. Nihayetinde ilgili mahkeme evliliğin butlanına karar verirken evlenme yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin evlilik işleminde iyi niyetli olmadığını da tespit edip evliliğin butlanına karar verebilir. Nitekim, Türk Medeni Kanunu'nun 158. Md.'sinde evlenmenin butlanına karar verilirse, evlenirken iyiniyetli bulunan eşin, bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumu koruyacağı hükme bağlanmaktadır. İlgili hüküm Türk Medeni Kanunu'nun 3. Md.'si ile değerlendirildiğinde, asıl olan iyi niyetin varlığıdır. Diğer bir ifadeyle, Türk Medeni Kanunu'nun 158. Md.'si iyi niyete hukuki sonuç bağladığı için iyi niyetli olduğunu iddia eden eş bu karineden yararlanacaktır. Aksini iddia eden tarafın bunu ispat etmesi gerekir. Bu nedenle, evliliğin Türk vatandaşlığını kazanma amacıyla yapıp yapılmadığının ispatı kötü niyetli olduğunu ispat eden tarafa düşmektedir.

Yukarıda belirtilen hususlar da dikkate alındığında, burada sorgulanması gereken durumlardan birisi de evliliğin butlanıyla ilgili yargılama süreci de-

¹⁴ Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun 20.05.1992 tarihinde revize edilen 13126/87 sayılı raporunun İngilizce tam metni için bkz., hudoc.echr.coe.int/app/.../pdf/?library (e.t.: 17.09.2015).

¹⁵ Ayrıca bu konuda bkz., İlhan Üzülmöz, "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 58, 2005, s. 49.

vam ederken İçişleri Bakanlığı evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin evlilik prosedüründe iyi niyetli olup olmadığı ile ilgili inceleme yapıp yapmadığıdır. Zira Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 31. Md.'sinin 1. Prg.'ının ikinci cümlesi "...evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancı, Bakanlıkça yapılacak inceleme sonucunda evlenmede ihşinietli olduğunun tespiti durumunda Türk vatandaşlığını muhafaza eder" düzenlemesini içermektedir.

Düşük bir ihtimal olmakla birlikte evliliğin butlanı istemiyle açılan davada evlenmede diğere eşin kötünüyetli olduğunu iddia eden taraf, görevli ve yetkili mahkemeden İçişleri Bakanlığı nezdinde evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin evlilik işleminde iyi niyetli olup olmadığını araştırılması hususunda müzekkere talep edebilir. Bu durumda, İçişleri Bakanlığı yaptığı tespit sonucunda ilgili kişinin iyi niyetli olmadığını tespit edip görüşünü o şekilde mahkemeye sunabilir ve mahkeme de buna rağmen evliliğin butlanına karar veremeyebilir. Bu karara ilişkin ilgili tarafça temyiz aşamasının işletilmesi halinde temyiz aşamasında da ilgili mahkeme kararı onanabilir. Bu durumda evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişi vatandaşlığını koruyacaktır. Böyle olmakla birlikte İçişleri Bakanlığı yaptığı inceleme sonucunda evlilik işleminde ilgili kişinin iyi niyetli olduğunu görüşünü belirtse ve başka nedenlerle mahkeme evliliğin butlanına karar verse de sonradan evlilikle vatandaşlık kazanan kişi vatandaşlığını yine koruyacaktır.

Ancak yukarıda belirttiğimiz gibi, görevli ve yetkili mahkeme, evliliğin butlanına karar verirken evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin iyi niyetli olup olmadığını dava konusu etmeyebilir. Bu durumda görevli ve yetkili mahkeme evliliğin butlanına karar verirse İçişleri Bakanlığı, mahkeme kararının kendisine ulaşmasından sonra gerekli incelemeyi yapıp evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin iyi niyetli olup olmadığını tespit edecektir. Kişiyile ilgili iyi niyet durumu varsa, vatandaşlık korunmakta yoksa vatandaşlık kaybedilmektedir.

Burada tartışılması gereken bir durum da mahkeme kararını takiben İçişleri Bakanlığı'nın mahkemenin butlan kararı doğrultusunda ilgili kişiye evlilik işleminde kötü niyetli olması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığını kaybettiğini bildirmesine ilişkindir. Zira bu konuda mahkemenin görevi evlilik işleminin geçerli olup olmamasıyla ilgili karar vermesidir. İçişleri Bakanlığı, evliliğin butlanı kararında ve/veya kendi incelemesi sonucunda tespit ettiği görüşü doğrultusunda ilgili kişinin iyi niyetli olmaması nedeniyle vatandaşlığının kaybettirildiğini kendisine tebliğ eder. Tebligatta İçişleri Bakanlığı'na ait bir kararın varlığı ve bu işlemin idari nitelikte olması nedeniyle Danıştay'da bu idari işleme karşı iptal davasının açılması da olasıdır. Kaldı ki Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 23. Md.'sinde Türk vatandaşlığının ya yetkili makam kararı ile ya da seçme hakkının kullanılması ile kaybedileceğini açıkça düzenlemektedir. Bu durumda mahkemenin evliliğin butlanına ilişkin verdiği karar doğrudan vatandaşlığın kaybını sağlamamakta ve İçişleri Bakanlığı'nın butlan kararı doğrultusunda yapacağı inceleme (yargılama aşamasında yapılmışsa gerek görmeyebilir) sonucunda evlilik prosedüründe evlenme ile vatandaşlık kazanan kişinin kötü niyetli olduğu tespit edilirse, bu kişinin vatandaşlığının kaybedildiği kendisine tebliğ edilmektedir¹⁶.

¹⁶ Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz., Güngör, op.cit., s. 120-124. Ayrıca, bu konu hakkında bkz., Rifat Erten, "Evliliğin Butlanının Evlenme Nedeniyle

Bir diğer durum da görevli ve yetkili mahkeme, evliliğin butlanına karar verirken evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin iyi niyetli olduğuna hükmetmesi halinde İçişleri Bakanlığı'nın mahkeme kararına rağmen aksi yönde karar alıp alamadığıdır. Bu husus 1982 Anayasası'nın 138. Md.'sinin dördüncü fıkrasında yer alan düzenlemede açıklığa kavuşturulmuştur: "*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez*". Bu düzenlemeye rağmen İçişleri Bakanlığı aksi yönde karar alırsa Anayasanın ilgili düzenlemesini ihlal ettiği anlamına gelmekte ve bu durumda 1982 Anayasası'nın 125. Md.'sinin ilk fıkrasının birinci cümlesinde yer alan şu düzenleme gereğince idari yargıda dava açmak gerekmektedir: "*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır*".

İçişleri Bakanlığı'nın evliliğin butlanı kararına istinaden evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan kişinin iyi niyetli olup olmadığını res'en inceleyip incelemeyeceği Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 16. Md.'sinde belirtilmemektedir. Ancak, yukarıda belirttiğimiz gibi, yetkili mahkeme evliliğin butlanıyla ilgili karar almakta, Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 23. Md.'si gereğince Türk vatandaşlığının kaybına yetkili makam¹⁷ (İçişleri Bakanlığı) karar vermektedir. Bu durumda İçişleri Bakanlığı mahkeme kararının kendisine bildirilmesinden itibaren evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan, ancak evliliği mahkeme tarafından iptal edilen kişinin iyi niyetli olup olmadığını inceleme yoluna gitmesi ve inceleme sonucuna göre vatandaşlığın korunmasına veya kaybına ilişkin karar vermesi gerekmektedir.

Aksi yönde savunulacak bir sav halinde de İçişleri Bakanlığı inceleme yapmak durumunda kalacaktır. Zira eğer görevli ve yetkili mahkemenin evliliğin butlanına karar vermesi aynı zamanda başka bir işlemin yapılmasına gerek kalmaksızın vatandaşlığın da sona ereceği anlamına gelecekse bu durumda vatandaşlığı kaybeden kişi İçişleri Bakanlığı nezdinde evlilik prosedürü aşamasında iyi niyetli olduğunu ispatlamaya çalışması gerekecektir. Bu durumda İçişleri Bakanlığı, idare hukuku gereğince öngörülen sürede incelemeyi yapıp ilgili kişinin iyi niyetli olduğunu tespit ettiğinde bu kişi Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığını koruyacaktır. Aksi durumda ilgili kişinin vatandaşlığı idari karar sonucu kaybettirilecektir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, bu durumda idari karara karşı yargı yoluna gitmek de mümkündür.

Evlenme yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığının kazanılmasında Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 16. Md.'sinin 3. Prg.'i ile Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 31. Md.'sinin 1. Prg.'ının düzenlenişi farklıdır. Kanunda 3. Prg. tek cümleden (*Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde evlenmede iyiniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler*), Yönetmelikte bahsi geçen 1. fıkra ise iki cümleden oluşmaktadır: "*Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanan kişi, evliliğinin butlanına karar verilmesi halinde Türk vatandaşlığını kaybeder. Ancak, evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancı, Bakanlıkça yapılacak inceleme sonucunda evlenmede iyiniyetli olduğunun tespiti durumunda Türk vatandaşlığını muhafaza eder*". Türk Vatandaşlık Kanununun Uy-

Kazanılan Türk Vatandaşlığına Etkisi Hususunda Değerlendirmeler", TAAD, Yıl 5, Sayı 19, 2014, s. 268.

¹⁷ Türk vatandaşlığının kaybedilmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Nomer, op. cit., s. 122-155; Güngör, op. cit., s. 142-185; Turhan/Tarıbilir, op. cit., s. 93-124; Doğan, op. cit., s. 117-174; Aybay/Özbek, op. cit., s. 159-219; Erdem, op. cit., s. 207-256.

gulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 31. Md.'sinin 1. Prg.'ının ikinci cümlesi kanunda bulunmamaktadır. Burada doğal olarak Yönetmeliğin Kanundaki düzenlemelerin anlamlarını açmak ve izahatlı olarak durumu açıklığa kavuşturmak gayesiyle tesis edildiklerini belirtmekle birlikte, yönetmeliğin ilgili düzenlemelerinin kanuna aykırı olamayacağını da vurgulamak gerekir. Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 31. Md.'sinin 1. Prg.'ının ikinci cümlesi Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 16. Md.'sinin 3. Prg.'ında yer almayan bir şartı getirdiği ileri sürülebilir. Zira yukarıda belirttiğimiz gibi, bu düzenleme gereğince iyi niyet olgusuna kimin karar vereceği sarıh olarak belirtilmemiştir. Ancak Yönetmelik ile bu husus açıklığa kavuşturulmuştur. Fakat Yönetmeliğin bu düzenlemesinin yazım şekli, yoruma tâbi olarak iyi niyet olgusuna yönelik inceleme şartı getirmekte ve kanunda yer almayan istisnai bir kural yaratmaktadır. Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 31. Md.'sinde bahsi geçen bu durum düzeltilerek maddenin ilgili kısmı yeniden formüle edilmektedir.

2.6. Türk Vatandaşlığının Seçme Hakkı İle Kaybedilmesi

Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 34. Md.'si gereğince:

1. Anne veya babadan dolayı soy bağı nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı olanlardan yabancı ana veya babanın vatandaşlığını doğumla veya sonradan;

2. Anne veya babadan dolayı soy bağı nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı olanlardan doğum yeri esasına göre yabancı bir devlet vatandaşlığını;

3. Evlat edinilme yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığını;

4. Doğum yeri esasına göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşı oldukları halde, sonradan yabancı anne veya babasının vatandaşlığını;

5. Herhangi bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığını kazanmış ana veya babaya bağlı olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığını; kazananlar, ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığından ayrılabilirler. Bu gibi durumlarda, vatandaşlığın kaybı ilgiliyi vatansız kılacak ise seçme hakkı kullanılamamaktadır. Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 34. Md.'si, seçme hakkı ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığının kaybında olası durumlarla birlikte ergin olmayı ve bu durumun kazanılmasından itibaren de üç yıl içinde seçme hakkının kullanılmasını şart koşmaktadır.

Bu konuda Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 59. Md.'sinin kenar başlığı ve içeriği Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 34. Md.'si düzenlemeleriyle hemen hemen aynıdır. Bu Yönetmeliğin 60. Md.'si de şu düzenlemeyi içermektedir: *“Müracaat makamlarınca, seçme hakkını kullanmak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybetmek isteyenlerin 59 uncu maddede aranan şartları taşıyıp taşımadıkları tespit edilir. Aranan şartları taşıyan kişiler adına aşağıda belirtilen belgelerden oluşan dosya düzenlenir ve karar alınmak üzere Bakanlığa gönderilir:*

a) İsteği belirten form dilekçe.

b) Kişinin kazandığı devlet vatandaşlığını gösteren belge.

c) Müracaat makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneği”.

Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 61. Md.'sinde de şu düzenleme yer almaktadır: “(1) Bakanlıkça yapılan inceleme sonucunda, aranan şartları taşıyan kişi Bakanlık kararı ile Türk vatandaşlığını kaybeder.

(2) Türk vatandaşlığını kaybeden kişinin aile kütüğündeki kaydı gerekli açıklama yapılarak kapalı hale getirilir.

(3) Aranan şartları taşımayan kişinin talebi Bakanlıkça reddedilir.

(4) Seçme hakkı ile Türk vatandaşlığının kaybı, bu hakkın kullanılmasına dair şartların varlığının tespitine ilişkin Bakanlık kararı tarihinden itibaren hüküm ifade eder.

(5) Seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığının kaybı kişinin eşine etir etmez, çocuklar hakkında ise 50 nci maddedeki hükümler uygulanır”.

Bu düzenlemeleri burada sunmamızın nedeni, Türk vatandaşlığını seçme hakkını kullanarak kaybedecek kişilerde ergin olma ve ergin olmayla birlikte seçme hakkının kullanılmasına bağlı başka şartların aranıp aranmadığının tespitidir. Düzenlemelerden açıkça anlaşılıyor ki Türk Medeni Kanunu'na göre ergin veya reşit olan kişi, eğer ergin olmasından itibaren üç yıl içerisinde yetkili makam(lar)a müracaat ederek seçme hakkını kullanırsa ve İçişleri Bakanlığı seçme hakkının kaybı ile ilgili incelemesinin akabinde bir eksiklik görmezse ilgili kişiye yönelik vatandaşlığın kaybına dair karar tesis etmektedir. Bu konuda cevaplanması gereken soru şudur? Gerekli koşulları sağlayan kişiye yönelik seçme hakkı kapsamında tesis edilen kararda başka şartlar aranmış mıdır? Başka bir deyişle İçişleri Bakanlığı kararında kişinin ergin olmasının yanı sıra ayırt etme gücüne sahip olup olmadığını dikkate almış mıdır? Kişiye yönelik normal şartlarda ergin olmanın dışında ayırt etme gücü, başka bir devlet vatandaşlığını kazanmış olma veya kazanacağına ilişkin inandırıcı belirtiler bulunmasını (Yönetmeliğin 60. Md.'sinin b bendinde bu şart aranıyor), herhangi bir suç veya askerlik hizmeti (erkekler için geçerli) nedeniyle aranan kişilerden olmaması ve hakkında herhangi bir mali ve cezai tahdit bulunmaması şartı da aranmalıdır. Eğer seçme hakkı kullanılarak vatandaşlığın kaybı hakkı kullanılırken bu şartlar aranmıyorsa o halde konuya ilişkin büyük bir sorun var demektir.

Kaldı ki bahsettiğimiz bu şartlar, Türk Vatandaşlık Kanununun “Türk vatandaşlığından Çıkma” kenar başlığını taşıyan 25. Md.'sinde mevcuttur. Türk vatandaşlığının seçme hakkı kullanılarak kaybedilmesinde Türk Vatandaşlık Kanununun 34. Md.'sinde ve Yönetmeliğin ilgili düzenlemesinde bahsettiğimiz şartların aranmasıyla ilgili hiçbir düzenleme bulunmamaktadır. Oysaki bu duruma ilişkin Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 34. Md.'sinin 1. Prg.'ının ilk cümlesine şöyle bir düzenleme getirilseydi sorun kendiliğinden çözüldü: “Aşağıda durumları belirtilenler, **bu kanunun 25. Md.'sindeki şartları yerine getirmek kaydıyla** ergin olmalarından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığından ayrılabilirler”.

Aksi takdirde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığından seçme hakkı kullanılarak ayrılmada aranan şart olarak, ergin olma ve ergin olmadan itibaren üç yıl içinde bu hakkı kullanma anlaşılmaktadır. Kolayca tespit edileceği üzere, Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 25. Md.'sindeki şartların varlığı seçme hakkı ile Türk vatandaşlığının kaybında aranmamaktadır. Ancak, Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 34. Md.'si uyarınca seçme hakkına sahip olan bir kişinin, herhangi bir suçtan dolayı aranması ve/veya hakkında infaz edilmeyi bekleyen

mali veya cezai tahdit bulunması halinde, seçme hakkı ile vatandaşlıktan ayrılmaması eşyanın doğasına uygun olacaktır. Fakat Türk Vatandaşlık Kanunu'nun lafzından bahsi geçen şartların aranmayacağı gibi bir sonucun ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Kaldı ki Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 60. Md.'sinde de Türk Vatandaşlık Kanununun 34. Md.'sine uyumlu olarak, müraaat makamlarına başvuran kişi aleyhine cezai veya mali bir tahdit olup olmadığı ve/veya bir suçtan dolayı aranıp aranmadığını soruşturma yetkisi verilmemektedir. Bu husus, kanımızca kanunda bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, hakkında cezai veya mali tahdit bulunan ya da herhangi bir suçtan dolayı aranan bir kişinin Türk vatandaşlığından çıkması halinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kanunları nazarında artık bir yabancı olarak işlem görecektir ve bu hususlardan dolayı hakkında işlem yapılması Türk vatandaşlarına kıyasla daha zor olacaktır. Aynı zamanda, aleyhine cezai veya mali bir tahdit olan veya bir suçtan dolayı aranan bir kişiye Türk Vatandaşlık Kanununun 34. Md.'si uyarınca, Türk vatandaşlığından ayrılma hakkının tanınması kanuna karşı hilenin de önünü açabilecektir.

3. Yeni Türk Vatandaşlık Kanunundaki Boşluklar Giderilemeyecek Nitelikte midir?

Yukarıda gerek Türk Vatandaşlık Kanunu gerek Türk Vatandaşlık Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte belirttiğimiz düzenlemelerin yeniden revize edilmesi gerekir. Bu konuda elbette kanun itibarıyla yetki TBMM'dedir. Öncelikle Türk Vatandaşlık Kanunu'ndan doğan sorunların TBMM tarafından giderilmesi ve Yönetmelikten kaynaklanan sorunların da mevcut kanun doğrultusunda normlar hiyerarşisi prensibine uygun olarak çözüme kavuşturulması önemli olmaktadır.

Bu konuda ya milletvekili veya milletvekilleri kanunun revizyonu ile ilgili teklif sunabilir ya da Bakanlar Kurulu TBMM Başkanlığı'na tasarı iletebilir. Ancak, bu türden teklif veya tasarı metinleri sunulurken özellikle konunun uzmanlarından ve kanunu uygulayanlardan görüş alınması olası hataları engellenebilecek veya en aza indirebilecektir.

SONUÇ

Yukarıda belirttiğimiz gibi, 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan yönetmeliğin ilgili düzenlemelerinde çeşitli eksiklikler, çelişkiler veya sorunlar bulunmaktadır. Bu türden eksikliklerin, çelişkilerin veya sorunların giderilmesi için kanunda ve yönetmelikte değişiklikler yapılması gerekmektedir. Prensip olarak yürürlükteki bir kanunun tümüyle ortadan kaldırılması beraberinde yeni problemleri getirme potansiyeli taşır. Bu anlamda 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun yürürlükten kaldırılması ve yerine 5901 sayılı Kanunun ihdas edilmesi yukarıda belirttiğimiz durumları yaratmıştır.

Oysaki 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanununun tümüyle ortadan kaldırılması yerine bu kanunun aksayan veya ihtiyaçlara cevap vermeyen kısımlarında düzeltmeler ve gereken yerlere eklemeler yapılması uygun olabilirdi. Ancak bu yöntem yerine yeni bir kanun çıkarılması prosedürü tercih edilmiştir. Bu tercih, belirttiğimiz potansiyel problemleri gerçek hale dönüştürmüştür. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti vatandaşlığının kazanılması ve/veya kaybı hususundaki şartlar itibarıyla ortaya çıkan eksiklikler, çelişkiler, normlar hiyerarşisi açısından meydana gelen aykırılık durumları hukuk sistemimizde varlı-

ğini korumaktadır. Türk Vatandaşlık Kanunu itibarıyla oluşan bu menfi durum ortadan kaldırılması konusunda yetki TBMM'ye aittir. Bu yetkinin kullanılmasının sağlanması hususunda Yürütme Organının ve duruma göre Milletvekillerinin özenli davranarak gerekli yasal düzenlemenin yapılması konusunda çaba sarf etmeleri önemli olmaktadır.

KAYNAKÇA

AYBAY Rona/Nimet ÖZBEK, Vatandaşlık Hukuku, Yasa Değişikliklerine Uygun Olarak Güncelleştirilmiş 4. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

ÇELİK Edip F., Milletlerarası Hukuk, Birinci Kitap, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984.

DOĞAN Vahit, 5901 sayılı Kanuna Göre Güncellenmiş Türk Vatandaşlık Hukuku, 12. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.

ERDEM Bahadır, Türk Vatandaşlık Hukuku, 4. Bası, Beta, İstanbul, 2014.

ERTEN Rifat, "Evliliğin Butlanının Evlenme Nedeniyle Kazanılan Türk Vatandaşlığına Etkisi Hususunda Değerlendirmeler", TAAD, Yıl 5, Sayı 19, 2014, s. 243-278.

ERTEN Rifat, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler", Ankara Barosu Dergisi, Yıl:66, Sayı: 4, Güz 2008, s. 36-61.

GÖZLER Kemal, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, 4. Baskı, Ekin Basın ve Yayın Dağıtım, Bursa, Ağustos, 2013.

GÜNGÖR Gülin, Tâbiyet Hukuku/Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler-Şeyler, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Turkish/166-Turkish.pdf>.

<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2008-77-445>.

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006070722&dateTexte=20080312>.

<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0458.pdf>.

hudoc.echr.coe.int/app/.../pdf/?library (e.t.: 17.09.2015).

NOMER Ergin, Türk Vatandaşlık Hukuku, 20. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.

PAZARCI Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, I. Kitap, 6. Baskı, Turan Kitabevi, Ankara, 1997.

REÇBER Kamuran, Uluslararası Hukuk Ders Kitabı, Dora Yayınevi, Bursa, 2014.

TANRIBİLİR Feriha Bilge, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Hükümleri", TBB Dergisi, Sayı 75, 2008, ss. 27-62.

TURHAN Turgut/TANRIBİLİR Feriha Bilge, Vatandaşlık Hukuku, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2012.

ÜZÜLMEZ İlhan, "Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları", TBB, Sayı 58, 2005.